

Mong. AS Simelane | Modulasetulo wa Khansele
Private Bag x3015 | Randburg 2125, South Africa
Mohala: +27 12 429 2554 (Mongodi wa Khansele) | Imeile:
sakhis@unisa.ac
.za
www.unisa.ac.z
a

MONG. S SIMELANE, MODULASETULO WA KHANSELE

YUNIVESITHI YA AFORIKA BORWA

MOLAETSA WA HO LEBOHISA

**MOKETE WA LETSATSI LA TSWALO LA
DILEMO TSE 145 LA UNISA**

**HOLONG E KGOLO YA ZK MATTHEWS,
KHEMPASENG YA MUCKLENEUK**

4 PHUPU 2018

***Yunivesithi ya Aforika e etsang hore bokamoso bo fihlele boemo
bo itseng ka ho sebeletsa batho***

Ke a leboha Motsamaisi wa mosebetsi

Baeti ba hlomphehang, bomme le bontate

Ke ka mekete e tshwanang le ena, ha institushene e ba dilemo tse 145, moo rona re leng karolong ya yona nakong ya jwale, re ikutlwang re le motlotlo haholo hore re tsamaisa mokgatlo wa thuto e phahameng le

bohlale, o tswelang ho ba teng, ho beha bokamoso boemong bo itseng le ho sebeletsa batho. Ho ba karolo ya mekete ya letsatsi la tswalo la dilemo tse 145 la Unisa ke ho bontsha tlotla le hona ho ithuta dintho tse itseng. Hape, ke ka boikokobetso ho hlokomela bohlokwa ba letsatsi la rona la tswalo la dilemo tse 145 ka ha le nyalana le kgopotso ya dilemo tse lekgolo ya tswalo ya Nelson Mandela; eo e neng e le moithuti Unisa. Ho tlotla bophelo le diketsahalo tsa jwale tse etsahalang ka lebaka la boitelo ba Madiba, le ho ya ka tswalo ya baholoholo ba rona Aforika Borwa le kontinenteng ya Aforika Borwa, re batla ho keteka dilemo tse 145 ka ho boeletsa molaetsa wa Letsatsi la Nelson Mandela, wa hore ho sa kgathalatsehe hore motho o etsa ntho e nyane ha kae, keteka ka ho fetola lefatshe hore le tokafale, jwalo ka ha Nelson Mandela a ne a etsa letsatsi le leng le leng.

Ha ke na pelaelo ya hore ketsahalo ena e bohlokwa ntshetsopeleng ya maphelo a rona, ya selemo sa 145, eo Unisa e e ketekang kajeno e bontsha qaleho, diteko, mathata, dikatleho le ho boela e kgona ho tswella ho sebetsa ka katleho.

Unisa ke karolo ya tsela ena e telele e lebisang mohopolong wa yunivesithi ka kakaretso. Ke tlameha ho totobatsa hore diyunivesithi ke karolo ya diinstitushene tsa bohlokwa tse entsweng ke batho, tseo kamehla di shebilweng le ho tshwauwa diphoso, le ha ho se na motho ya lakatsang eka ha di a ka tsa ba teng. Diyunivesithi, jwaloka diinstitushene kaofela tse kgolo tsa bohlokwa tse entsweng ke batho, le tsona di kotsing ya ho

“hatjwa” ke dihlopha tsa batho ba fapaneng—ho tloha ho ba nang le ditjhelete ho fihla le ho mmuso. Setjhaba le bona baithuti ba batla ho “hapa” diyunivesithi.

Kahoo, ha yunivesithi e lokela ho arabela ditlhoko tsa bathahaselli ba fapaneng, e boetse e lokela ho qoba ho etsa dintho jwalo ka ha eka ha e tsebe seo e se etsang, e dula e fetoha ho ya ka moo bohle ba e tshwayang diphoso ba buang le ho bona dintho ka teng. Ho na le dinako moo diyunivesithi di lokelang ho etella dipuisano tsa setjhaba pele, tse itshetlehileng pokellong ya phuputso ya moraorao e tswetseng pele haholo, e ntseng e tswella ho kgotsofatsa bathahaselli ba yona ba fapaneng.

E ne e le ka maikutlo ao hore Unisa e itlame ho phethahatsa ditlhoko tsa batho tsa ho ba le institushene ya thuto e phahameng e amohelang bohle, eo kajeno re e bitsang thuto e amohelang bohle ba sa kgoneng ho ba ka phaposeng ya borutelo ba ithutang ka dikgokahanyo tsa elektroniki (open distance e-learning (ODEL). Bathong bao mmuso wa kgethollo o ba nkang ba le kotsi le ho ba baferekanyi, le ho ba kwalla ditjhankaneng tse tummeng ka diketso tse bohloko tse kang Robben Island—Unisa e ba amohetse ka mofuthu e le baithuti le batho le ho ba fa tsebo le thuto. Ha re lebohiseng Unisa ka mosebetsi ona o tswileng matsoho. Re tshepisa hore re tla tswella ho kgathalla le ho sebeletsa batho.

Unisa ke yunivesithi e le kgolo e le ka nnete, e motlotlo ho ba lehae la

baithuti ba fetang 350 000. Re motlotlo ho ba le seabo se seholo ka ho etsa hore baithuti ba fihlelle sepheo sa bona ka bongata. Re thabisitswe ke ho bona baithuti ba rona ba fapaneng ho ya ka merabe, dilemo le bong bo itseng, ba eketseha. Re ntse re tswella ho kgahla palo e eketsehang ya baithuti ba tswang dikolong tsa sekondari mme ba batla ho ithuta institusheneng ya thuto e phahameng e lefellehang le ho fumaneha habonolo. Tlatsetsong ya seo, re bone ho ata ha baithuti ba bangata ba sa sebetseng ba batlang menyetla ya boemo bo hodimo ya thuto. Ketso ena e bebofaletsa Unisa le mmuso wa rona ho nahana ka hloko ka bothata bo bakwang ke ketso ena. Jwaloka ha re le Khansale e sebedisanang le Senate le botsamaisi ba Unisa, re leka ka matla ho etsa hore institushene ena e kgolo ya thuto e phahameng e tswelle ho ba teng le ho sebetsa hantle e ntse e phethahatsa mosebetsi wa yona. Re tshepisa ho netefatsa hore:

- porojeke ya rona ya ho etsa diphuputso tsa dithuto tse phahameng ke ya boemo bo hodimo le ho tsamaellana le maemo a amehang
- baithuti ba rona ba sebeletswa hantle le hore ba motlotlo ka ho ithuta Unisa
- re kgema le dinako le ho itshwaya diphoso kamehla ho etsa hore ho be le phetoho le ho kenyeletsa bohle ba nang le kgahleho ya ho ithuta ditsela tse ntjha tsa ho tseba, mehopolo e metjha le kutlwisiso e ntjha ya ho ba le matla le taolo

Ke tlameha ho bolela ka pele ho Letona hore rona mona Unisa re nka

diphephetso tse teng ha jwale lekaleng la thuto e phahameng Aforika Borwa, di le bohlokwa haholo empa e seng ka tsela e nahanelang pele hore bokamoso ba Yunivesithi bo ka ba kotsing.

Ho hang ha ho jwalo; re e nka e le phephetso eo tshebetso ya rona e le kangwang ka yona, ho bona hore na re kgona ho tobana le yona (phephetso) le ho e amohela e le monyetla wa ho phethela ntshetsopele ya institushene ya rona e tsebahalang ka mosebetsi o kgabane.

Re institushene e ikemiseditseng ho phethahatsa ho ya ka mehopolo ya Maaforika re ntse re ipapisitse le dintshetsopele tse etsahalang lefatsheng ka bophara. Re bile institushene ya pele ya thuto e phahameng mona Aforika Borwa e sa kang ya tshaba ho fedisa kgethollo le ho ntshetsa pele boAforika. Ke ka hoo re leng motlotlo ho ba lehae la Annual Decoloniality Summer School, e ikgethang ka ho fetisisa, e thehilweng pele ho mekgatlo ya Rhodes Must Fall le Fees Must Fall— hobane haesale re kgathaditswe ke taba ya ho phethahatsa toka setjhabeng.

Ka selemo sa 2016, Unisa e ile ya sebetsana le ho fetoha, ho entseng hore ho fihlwe kopanong ya Council Transformation Workshop ka Phato 2017, e neng e kenyeleditse bathahaselli ba Unisa kaofela. Phetoho ke ntlhakgolo ya maikemisetso a rona. Re entse moralo o bontshang bonatla, maikemisetso le boitshepo ba Unisa ba ho rarolla mathata ao re bileng le oona nakong e fetileng le ho tobana le bokamoso bo sa tsejweng. Ka ho etsa dintho tsena kaofela re matlafatswa ke ho tseba hore ditsi tsa rona

tša diphuputšo le diinstitjhute tša Pan-African di fana ka lesedi le thusang ho kenya maano, merero le dipholisi tša rona tshebetsong.

Ha ke na pelaelo ya hore ha re eba le thahasello e tshwanang, mehopolo le maikemisetšo a rona a tshwana le seo Unisa e se etsang ka ho ntshetsa pele porojeke ya ho fana ka lesedi le ho ntlafatsa ditshebeletšo tša yona baithuting ba rona, ha ho letho le ka re emang ka pele. Mokete wa letsatsi la tswalo la dilemo tse 145 o tla etsa hore re kgone ho boela re itlama ho tlisa tlwaelo ya ho ba le kgahleho e kgolo dithutong, eo Unisa e leng mohlala wa yona, mme ha ho ntse ho etsahala tseo re tla be re theha yunivesithi e etsang dintho tse boemong bo hodimo, eo maikemisetšo a yona e leng ho sebeletsa ho batho.

Ntumelleng hape hore ke nke monyetla ona ho dumela hore boetapele ba nako e fetileng ba institushene ena (ditho tša Khansele, Ditjhansele le Batlatsatjhansele (Council members, Chancellors and Vice-Chancellors) mmoho le boetapele ba jwale, bo entse mosebetsi o kgabane. Mekgwa ya tshebetšo le ditsamaiso di ne di ke ke tša eba teng ka bosiu bo le bong.

Mantsweng a ka a ho qetela, ke rata ho pheta mantse a builweng ke Motlatsatjhansela, Pulong ya Semmuso ya selemo sa dithuto sa 2018 ka kgwedi ya Tlhakubele, moo a boletseng hore: “2018 ke selemo sa rona sa ho kenya merero le dipholisi tsa rona tshebetsong, tseo re dumellaneng ka tsona”. Le jwale ke dumellana le yena. Lebitsong la “basebetsi le baithuti ba Unisa” kaofela le bathahaselli kaofela ba tlileng moketeng ona, ha re lakaletseng Unisa mahlohonolo a letsatsi la tswalo la dilemo tse 145!

Ke a leboha